

Didaktika finančního vzdělávání

Rozšiřující studium Základy společenských věd pro střední školy

***Běžný účet, spořicí účet, vklady,
stavební spoření, penzijní spoření***

Mgr. Ludvík Uhrovič

Teoretická část

V první části této práce k tématu se podíváme na základní předpoklad pro účelné využití výše uvedeného tématu. Téma navazuje na výuku tématu rozpočet, protože je s ním velmi úzce spjato.

Abychom mohli založit běžný účet, musíme disponovat finančními prostředky, které můžeme na tento účet uložit a dále s nimi pracovat. Vkladem se rozumí peněžní prostředky uložené v bance na některém druhu bankovního účtu. Vkladem půjčujete své peníze bance, která se zavazuje je vrátit v dohodnuté lhůtě a zaplatit za ně úrok (který je ovšem většinou velmi nízký). Na druhou stranu vkladatel má své peníze v bezpečí a může využívat dalších služeb banky, jako placení platební kartou, internetové bankovníctví a další, které mohou podléhat poplatkům, zveřejněným v sazebníku.

Přijímání vkladů v sobě nese zodpovědnost za to, že vklady budou zpět vkladatelům vyplaceny a vysoké riziko v případě neschopnosti úvěrové instituce vklady vyplatit. Jedná se o tzv. dominový efekt, kdy se platební neschopnost jedné finanční instituce přenesení na další instituce. Lidé bez peněz nemohou nakupovat, obchodům dramaticky poklesnou tržby, sníží se výběr daní, ekonomika se začne hroutit. Z tohoto důvodu je podnikání úvěrových institucí velice přísně a podrobně regulováno, aby se do maximální možné míry zabránilo tomu, že nebudou schopny vyplatit vklady. Činnost úvěrových institucí je regulována zákonem.

Vklady se dělí podle toho, jak můžeme s nimi zacházet. Zda s nimi můžeme pracovat kdykoli nebo pouze omezeně. Podle toho dělíme **základní typy bankovních vkladových produktů**:

- 1) **Běžný účet** - nejrozšířenější vkladový produkt. Běžný účet primárně neslouží ke spoření, ale k provádění plateb. Peníze na něm uložené díky prakticky nulovému úročení ztrácejí kvůli inflaci na hodnotě a účtované bankovní poplatky za jeho vedení a prováděné transakce mohou být vyšší než připsané úroky. Proto je dobré na běžném účtu držet pouze takové množství peněz, které potřebujete k provádění běžných transakcí (platba nájmu, elektřiny, vody, telefonu, školného, nákupy spotřebního zboží denní spotřeby) a zbylé peníze převádět a spořit na jiném typu účtu s vyšším úročením. Na běžný účet bývá také navázána řada dalších služeb bank, např. debetní platební karta, internetové bankovníctví, telefonní bankovníctví atd.

- 2) **Spořicí účet** - je kombinací běžného účtu a termínovaného vkladu. Pokud nejde o spořicí účet s výpovědní lhůtou, vklady na spořicím účtu bývají dostupné kdykoli. Některé spořicí účty jsou nabízeny pouze ve spojení s běžným účtem, jiné samostatně. Ke spořicímu účtu obvykle nebývá vydávána platební karta. Z některých spořicích účtů lze provádět pouze omezený počet transakcí (např. převod peněz pouze na určený běžný účet). Výhodou spořicího účtu je obvykle vyšší úročení než u účtu běžného, při zachování likvidity (možnosti výběru) uložených peněz. Za vedení spořicího účtu banky většinou neúčtují poplatky.
- 3) **Termínovaný vklad s výpovědní lhůtou** - Výpovědní lhůta je časové období, které uběhne mezi podáním žádosti o výběr vkladu a výběrem samotným. Znamená to, že peníze jsou uloženy na dobu neurčitou a banka s nimi neomezeně disponuje do konce výpovědní lhůty. Banka však do doby, než je podána výpověď vkladu (tedy než je požádáno o výběr peněz), neví, jak dlouho bude moci s penězi disponovat. Vložené peníze jsou úročeny v závislosti na délce výpovědní lhůty, tedy v závislosti na délce doby, po níž má banka jistotu neomezené dispozice s vloženými penězi. Vložené peníze zpravidla nelze vybrat před uplynutím výpovědní lhůty bez sankce.
- 4) **Termínovaný vklad bez výpovědní lhůty** - Jedná se o vklad na předem určenou dobu (termín). Termín vkladu je časové období, které uběhne mezi vložením peněz a možností jejich výběru. Banka předem ví, jak dlouho bude moci s penězi disponovat. Proto je zde také vyšší úrok. Peníze je možno vybrat až po uplynutí termínu, předčasný výběr je většinou možný pouze při zaplacení sankčních poplatků, které snižují výnos z vkladu.
- 5) **Revolvingový termínovaný vklad** - Revolving vkladu znamená, že pokud vkladatel peníze po uplynutí termínu včas nevybere, nebo jejich výběr neoznámí, vklad je obnoven (začne plynout nový termín).

Pro výběr vhodného bankovního produktu je třeba posuzovat základní parametry, jako jsou:

- 1) výše zhodnocení vkladu (liší se především v závislosti na objemu vložených peněz a na délce jejich uložení),
- 2) účtované poplatky za vedení vkladového účtu,
- 3) podmínky předčasného výběru,
- 4) pověst úvěrové instituce, riziko jejího bankrotu,
- 5) další podmínky vkladu (např. některé produkty umožňují pouze jednorázový vklad, po dobu trvání není možné peníze dále ukládat).

Důležitým pojmem v této oblasti je také standard mobility, který stanovuje postup při změně banky. Při změně je třeba zvážit výši poplatků a také termín přechodu, aby nedošlo k narušení plateb. Žádost o změnu banky je nutné podat osobně na pobočce nové banky. Ta následně vyřídí převody trvalých příkazů a inkas a dalších plateb. Změna banky trvá minimálně 12 bankovních/pracovních dní, a dochází při ní ke

změně čísla účtu. Na základě zákona musí spotřebiteli převedení účtu k jiné bance umožnit každá banka.

Stavební spoření

Stavební spoření je zvláštním typem vkladového produktu, který je kombinovaný s možností úvěru. Stavební spoření je produktem složeným ze spoření se státním příspěvkem s možností čerpání úvěru za předem danou úrokovou sazbu (po splnění předem daných podmínek). Stavební spoření poskytují stavební spořitelny, což jsou banky specializované na stavební spoření, které je upraveno zákonem.

Stavební spoření má dvě fáze:

První je **fáze spořicí**, během níž účastník stavebního spoření (osoba, která se stavební spořitelnou podepsala smlouvu) ukládá na účet u stavební spořitelny peníze. Ty je možno ukládat podle možností jak pravidelně (měsíčně, půlročně, ročně), tak nepravidelně.

Druhou je **fáze úvěru**, a splnění určité hodnoty tzv. ohodnocovacího čísla (které se počítá z výše uspořené částky a připsaných záloh státních podpor, z výše získaných úroků od začátku stavebního spoření, z varianty či tarifu spoření a výše cílové částky) nárok na poskytnutí úvěru do výše tzv. **cílové částky**. Zákon omezuje úročení úvěru tak, že úrok smí být maximálně o 3 procentní body vyšší, než je úročení vkladů. Při úročení vkladů ve výši 2 % smí být tedy úrok z úvěru nejvýše 5 %. Pokud účastník stavebního spoření potřebuje úvěr dříve, než naspořil smluvně stanovenou částku, může požádat o **tzv. překlenovací úvěr**, a to na dobu, než naspořil smluvnou částku a bude mít nárok na řádný úvěr ze stavebního spoření. Překlenovací úvěr bývá úročen vyšším úrokem než řádný úvěr ze stavebního spoření. Úskalím překlenovacího úvěru je, že překlenovací úvěr není splácen v pravidelných splátkách (ty jsou započítány na spoření). To znamená, že ve fázi překlenovacího úvěru platíte do doby, než naspoříte částku určenou ve smlouvě, pouze úrok z CELÉ částky překlenovacího úvěru, nedochází tedy ke snižování jistiny (částky úvěru). Překlenovací úvěr totiž bývá splacen naráz z poskytnutého řádného úvěru ze stavebního spoření.

U stavebního spoření je důležitým pojmem cílová částka, což je částka, kterou si účastník zvolí při podpisu smlouvy o stavebním spoření a jde o limit peněz, které účastník může ze smlouvy o stavebním spoření získat. Ten nemůže být překročen, rovná se součtu vkladů, státní podpory, úvěru ze stavebního spoření a úroků z

vkladů a státní podpory, po odečtení daně z příjmů z těchto úroků. Během fáze spoření nesmíte naspořit více, než je cílová částka. Jde o hranici, za jejíž překročení (tzv. přespoření) je účastník potrestán např. ztrátou úrokového bonusu. Z cílové částky je počítán poplatek za uzavření smlouvy a provize případnému zprostředkovateli, obvykle zaplatíte 1 % z cílové částky. Zprostředkovatelé proto mají tendenci přesvědčovat zájemce o uzavření co nejvyšší cílové částky, což bývá v řadě případů nevýhodné, zvláště tam, kde lidé neplánují vzít si úvěr. Lze ji kdykoli navýšit (s doplatkem rozdílu v poplatku za uzavření). Cílová částka rovněž omezuje výši úvěru. Účastník dostane úvěr maximálně do výše cílové částky.

Když se blíží hranice cílové částky je možné peníze vybrat, přestat spořit na danou smlouvu a založit novou, nebo zvýšit cílovou částku.

Stavební spoření je zvýhodňováno také pomocí státní podpory, která činí 10 % z ročně naspořené částky, která je však započítávána pouze do výše 20.000 Kč.

Maximální výše státní podpory je tedy 2.000 Kč ročně. Pokud naspoříte ročně více, je Vám přebytek z naspořených 20.000 Kč převeden pro účely výpočtu státní podpory do dalšího roku. Záloha na státní podporu se připisuje na účet v dalším kalendářním roce. Na konci spoření se vyhodnotí splnění podmínek pro přiznání státní podpory a státní podpora buď zůstane, nebo je nutné ji vrátit. Podmínkou je buď 6 let od uzavření smlouvy spořit a peníze nevybírat, nebo si vzít úvěr, a ten použít na bytové potřeby.

Penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření

Po státním zásahu do systému penzijního připojištění v roce 2012 došlo ke vzniku tzv. III. pilíře. Účast ve III. pilíři je dobrovolná. Ze systému lze předčasně vystoupit, ovšem nárok na státní příspěvek a daňové úlevy je podmíněn setrváním do stanovené doby. Stát k měsíčním příspěvkům účastníků vyplácí státní příspěvek a umožňuje odečíst část zaplacených příspěvků ze základu daně z příjmů.

Doplňkové penzijní spoření je doplňkovým dobrovolným penzijním systémem, kde účastníci vkládají své prostředky do účastnických fondů (fondů III. pilíře) spravovaných penzijními společnostmi. Pro účastnické fondy platí značně volnější pravidla investování, čímž se vytváří předpoklady pro dosažení výnosu dlouhodobě překonávajícího inflaci (k čemuž v penzijních fondech, nyní transformovaných fondech, nedochází). Od roku 2016 je vstup do doplňkového penzijního spoření

možný již od narození – rodiče mohou uzavřít smlouvu za své nezletilé dítě. Na tuto smlouvu nelze uplatnit daňový odpočet. Pokud spoření trvalo alespoň 10 let (120 měsíců), lze ve věku 18 let dítěte vybrat třetinu naspořených peněz, u níž však bude státu vrácen státní příspěvek. Doplnkové penzijní spoření lze zrušit předčasně podáním písemné výpovědi. Výpověď nelze podat, jestliže účastník již požádal o výplatu dávky, nebo byla-li tato výplata již zahájena. Pokud účastník spořil alespoň 24 měsíců, vzniká mu nárok na výplatu naspořených prostředků bez poskytnutých státních příspěvků (tzv. odbytného). Výše odbytného je tak tvořena hodnotou příspěvků účastníka a zaměstnavatele a jejich výnosy. Naspořené peníze v doplnkovém penzijním spoření jsou součástí dědictví, pokud není ve smlouvě uvedena určená osoba pro přímou výplatu jednorázového vyrovnání nebo odbytného. Po dovršení nároku na dávku si zvolí mezi pravidelně vyplácenou penzí a jednorázovým vyrovnáním. V případě penze může účastník zvolit, zda chce penzi pobírat od penzijní společnosti nebo uzavřít pojistnou smlouvu s pojišťovnou, která by mu vyplácela buď doživotní penzi, nebo penzi s garantovanou výší splátky na určitou dobu. Účastník může rovněž zvolit kombinaci penzí vyplácených jak penzijní společností, tak pojišťovnou, a jednorázového vyrovnání.

Součástí penzijního připojištění je také státní příspěvek a daňová podpora této formy příspěvku na důchod. Od 1. 1. 2013 se zvýšil maximální státní příspěvek ze 150 Kč na současných 230 Kč a k jeho získání bude třeba měsíční úložky ve výši 1.000 Kč. Minimální částka měsíčního vkladu účastníka, ke které je vyplácen státní příspěvek je 300 Kč. Pokud bude účastník přispívat méně než 300 Kč měsíčně, nebude mít nárok na státní příspěvek. Daňová podpora, tedy možnost odpočtu zaplacených příspěvků účastníka ze základu daně z příjmů, se vztahuje na měsíční příspěvky účastníka v rozmezí 1.000 až 2.000 Kč.

Praktická část – příprava na hodinu

Výuka finanční gramotnosti se prolíná celým učivem společenskovedního základu v průběhu tří až čtyř let v závislosti na délce studia zvoleného oboru.

Tato příprava je koncipována pro výuku v prvním ročníku při učivu Vlastnictví a majetek, zhodnocování majetku. Učivu předcházela hodina na téma Hospodaření domácnosti.

Použité formy výuky jsou frontální a skupinová výuka. Výklad je prováděn frontálně vyučujícím, jednotlivé aktivity pak prováděny žáky ve skupinkách o 3 – 4 žácích (počet je dán velikostí zvolené skupiny). V rámci výuku jsou použity metody aktivizační (pracující s prekoncepty), slovní (výklad učiva), názorně-demonstrační, inscenační a řešení problémů (v průběhu hodiny jednotlivé aktivity konané žáky).

V rámci přípravy na hodinu by si žáci obstarali nabídkové letáky z různých bankovních institucí nebo nabídku zpracovali z internetových stránek jednotlivých bankovních institucí.

V rámci výuky jsou zapojeny i mezipředmětové vztahy, především s matematikou a českým jazykem.

Postup hodiny:

- 1) **Úvodní část** – opakování předchozí hodiny. Učitel pokládá otázky: Co jsou to příjmy? Co jsou výdaje? Jaký by měl být rodinný rozpočet?
- 2) **Vstupní fáze** – žákům je k předložení problém: Co byste dělali s přebytkem rozpočtu? Metodou brainstormingu jsou zachycovány jednotlivé návrhy, tedy prekoncepty žáků.
- 3) **Prezentační část** – učitel využije žakovských prekonceptů a představí jednotlivé možnosti dlouhodobého a krátkodobého řešení spoření peněz. Zde by využil prezentace se základními informacemi a dotazoval se na pochopení žáky.
- 4) **Skupinová práce:**
 - a. Bankovní produkty – žáci připraví na základě donesených materiálů nebo informací z internetu představení základních produktů v rámci bankovních a spořicíh účtů. Následně se vzájemně informují o jednotlivých nabídkách a porovnávají jejich výhodnost. Výhodnost lze

demonstrovat na matematickém příkladu s vkladem na účtu a následnými poplatky a zhodnocením.

- b. Termínovaný vklad – žáci zpracují ve skupince výhody a nevýhody jednotlivých druhů termínovaných vkladů na reálném příkladu. Učitel na závěr upozorní na možná rizika (termín vyplacení).
- c. Na základě podaných informací ohledně stavebního spoření a penzijního připojištění zváží výhody a nevýhody těchto produktů pro svou věkovou skupinu. Zamyslí se nad možností uzavření a využití těchto produktů ve svém osobním životě.

5) Simulační hra:

- a. Žáci se rozdělí do skupinek po 2 žácích a připraví si scénku na téma „Zřízení běžného účtu“. V rámci scénky se bude jeden prezentovat jako pracovník bankovního ústavu a druhý jako vkladatel. Vkladatel se bude dotazovat na základní informace, které by měl pracovník zodpovědět. Pracovník bude požadovat potřebné doklady pro založení produktu.
- b. Po jednotlivých scénkách bude následovat diskuze, zda postupováno správně, případně co bylo opomenuto.

- 6) **Shrnutí:** Závěrem učitel shrne základní informace pomocí jednoduchého zápisu, obsahujícím především druhy vkladových produktů a jejich využití.